

formeerd predikant op een der kansels Zondags God dankte), constateerde men in een circulaire, waarop ook namen van bekende gereformeerde predikanten voorkwamen, dat vóór de oorlog de bioscoop voor de christen geen probleem was. Immers toen stond men er afwijzend tegenover. Na de oorlog werd dat echter geheel anders. Met onweerstaanbare drang kwam het verlangen naar de film naar voren. Deze „onweerstaanbare drang” werd dan verklaard uit de behoefte om het oorlogsgebeuren op de film te kunnen gaan zien. Dit laatste motief zullen deze heren er vandaag waarschijnlijk wel niet meer bij laten drukken.

Er verscheen in 1948 een „verklaring”, gepubliceerd in het dagblad „Trouw”, ondertekend door mannen, w.o. zich bevonden Prof. Berkouwer, Dooyeweerd, Waterink e.a. en waarin werd geconstateerd en waarvan het uitgangspunt was het feit, dat méér dan de helft van de leden der Protestantse kerken in Amsterdam de bioscoop bezoekt, voor welke praktijk dan de noodzakelijkheid van „goede leiding” wordt geëist.

Men ziet, dat men uitgaat van het „verlegenheidsstandpunt”. De praktijk is er eenmaal en nu moeten we trachten te vinden de beste oplossing, om die praktijk in goede banen te krijgen.

Een opmerkelijk ding is, dat we reeds in het begin der twintiger jaren in de pers klachten lezen over het toenemend bioscoopbezoek in christelijke kring. Het kwaad is heus niet van de laatste tien jaren, en er is geen enkele reden om hier over het „probleem der jongeren” te spreken. Het zou zijn nut gehad kunnen hebben, wanneer men toch „enquêtes” aan het instellen ging, eens een onderzoek in te stellen naar wat de ouders van de bioscoop-bezoekende jeugd in hun tijd gedaan hebben. Ik heb een sterk vermoeden, dat we tot de ontdekking zouden komen, dat het bioscoopbezoek een kwaad geworden is, dat met zijn diepste wortels in het gezinsleven zijn voedingsbodemp heeft gehad. Hoe zijn of waren de gezinnen? Hoe stonden de ouders er tegenover in hun eigen jeugd? Waar komt hun slappe houding vandaan? Er zijn ook vandaag gelukkig nog jonge mensen, die geen voet in de bioscoop zetten. Maar uit welke gezinnen komen dezen?

Wanneer we dit vraagstuk eens gingen ontleden, zouden we waarschijnlijk nog bij andere „problemen” terecht komen dan bij „cultuur”-problemen en waarschijnlijk de oorzaak van onze „verlegenheid” beter peilen, dan met al ons filosofisch gewroet om tot een „nieuwe christelijke cultuurbeschouwing” te komen.

Een ander opmerkelijk ding is, wanneer we zo eens de gang van zaken in de loop der laatste dertig jaren nagaan, de langzaam aan gewijzigde opinie onder ons ten aanzien van dit kwaad.

Wie in het bezit is van de jaargangen „Cijfers en Feiten”, moet dat zelf maar eens controleren. Deze jaargangen bevatten wat zoal in de pers gestaan heeft over allerlei belangrijke onderwerpen. Daarbij behoort ook het bioscoopbezoek.

In de eerste jaargangen vindt men algemeen een sterk afwijzende houding tegenover dit kwaad. Fel wordt er gefulmineerd tegen de ouders, die hun kinderen maar laten gaan. Er wordt gewezen op het slechte catechisatiebezoek tengevolge van het bioscoopbezoek enz. Maar allengs verandert dat. Op de duur begint het een „probleem” te worden en tenslotte komen we terecht bij de poging te geraken tot een nieuwe „cultuur”-beschouwing.

Dit proces lijkt wel wat op wat we kennen uit de historie van de terugkeer van Keizer Napoleon uit Elba naar Parijs. Toen hij pas ontvlucht was, schre-

ven de Parijse bladen over het „monster” dat ontvlucht was, maar dat wel weer spoedig zou zijn gekooid. Toen Napoleon vaste voet aan wal zette heette het, dat de „tyran” Frankrijk bereikt had, maar wel weer gevangen zou worden genomen. Een legercorps was reeds uitgerust om hem tegemoet te treden. Toen hij zijn bekende „route de Napoleon” maakte, veranderde de toon van de Parijse pers. Het heette, dat Napoleon nog steeds nader kwam; daarna dat de „gewezen keizer” naar het Noorden optrok met een klein gevolg en weldra de legers van Parijs tegenover zich zou vinden. Toen die „legers” hem bereikten en zich zonder slag of stoot aan de zijde des keizers schaarde, vertelden de Parijse bladen, dat de „Keizer” op weg was naar de hoofdstad. En tenslotte werd de lezers bericht, dat „zijn Keizerlijke Majesteit spoedig in de hoofdstad zou aankomen om zijn rechtmatige plaats op de troon te hernemen”.

Welnu, zo is het ook een beetje met de pers ten aanzien van de bioscoop gegaan. Men is op zoek naar verlegenheidsargumenten. En men kan daar zware enquêtes over samenstellen en de namen van gewichtige heren onder plaatsen, dikke boeken vol culturele geleerdheid over uitgeven en congressen over beleggen. Het brengt ons allemaal geen steek verder, eenvoudig omdat het vraagstuk niet aangepakt wordt waar het behoort aangepakt te worden. Men zwicht voor de praktijk, zoals Parijs voor Napoleon zwicht is.

En waar men dan tenslotte blijft?

We kunnen het niet beter zeggen dan Professor Greijdanus het eens in ons blad gezegd heeft, nu vijf jaar geleden. Hij heeft het in het nr van De Ref. van 19 Nov. 1947 over het argument, dat wordt aangewend om alles een „christelijke” kleur te geven en waarvoor men filosofische gronden zoekt in het bekende adagium: „Geen duimbreed grond waarvan Christus niet zegt „Mijn”; en waarvoor teksten dienst moeten doen als: „Alles is Uwe”. Het citaat is wat lang, maar toch wel waard nog eens voor de aandacht van onze jonge mensen gebracht te worden. Hij schrijft:

Alles is uwe, n.l. voor u, geloovigen in Christus Jezus. Wat kunnen wij dan genieten en een leventje van plezier leiden. Denk u eens in. Dan is het bier van ons, en de jenever, en de brandewijn, en de cognac, en de champagne. Wel, dan kunnen we drinkgezelschappen oprichten.

Natuurlijk christelijke. Christelijke bierclubs, christelijke brandewijn- en jeneververenigingen, christelijke champagne-sociëteiten. Want natuurlijk, wij moeten belijdens doen van ons Christelijk geloof. Dat alles is niet het onze om onzentwil, door ons eigen werk, maar ons geschenken om Christus' verdienste en door Hem ons genadig gegeven. Het is alles eigenlijk het Zijne. Maar omdat wij van Hem zijn en in Hem gelooven, daarom is het ook van ons. En daarom moeten wij dat ook doen uitkomen, openlijk a.h.w. proclameren. En daarom bij alles er bij: christelijk, en dat voorop. Op die wijze belijden wij dan voor allen, dat het alles in waarheid van Christus is, en dat het het onze slechts is in Zijne gemeenschap, om en door Hem, zonder eenige verdienste onzerzijds, uit loutere genade.

Derhalve: christelijke drink- en drankgezelschappen, christelijke bier- en jenever- en brandewijnroepen, christelijke champagnegelagen.

Maar daar kan het natuurlijk niet bij blijven. Alles is immers het uwe, d.w.z. den geloovigen in Christus Jezus. Dus ook voetbalspel en bridge- en kaartspel. Want die voetballen en die kaarten behoren toch ook tot alles. Dat is dus ook het uwe, het onze. En dus mogen we daarmee ook spelen. Natuurlijk christelijk. Dat spreekt. Christelijk voetbalspel, christelijk kaart-

en bridgespel. Evenals christelijk bier- en jenever- en cognac- en champagnedrinken. Natuurlijk, het moet alles in mate en wijze christelijk toegaan. We zetten dan voor alles ook het woord christelijk.

En dan is daar nog meer.

Daar is de dans. Daar is de bioscoop en chineac. Daar is het toneel en de schouwburg. Daar is de film. Alles is uwe. Dus christelijke dansverenigingen en christelijke dansen. Christelijke cineac en bioscoop. Christelijk toneel. Christelijke schouwburg. Christelijke film. Alles is uwe, want alles is van Christus. En dus aan het werk. Tegenwoordige, zoowel als toekomstige dingen, zijn de uwe, de geheele wereld, alles. Daar is geen duimbreed op heel het erf van ons menschelek leven, waarvan de Christus niet zegt: Mijn! Welnu dan, opgestaan, de handen uit de mouwen, fluks aan het werk, jongen en ouden, verenigingen opgericht, verbonden gemaakt, organisaties in elkander gezet. Daar moet door u gedanst worden. Gij moet naar de cineac en naar de bioscoop. Gij moet toneelspelen en naar den schouwburg. Gij moet zien filmen te krijgen en te laten draaien.

Natuurlijk, alles christelijk. Daarom begint ge alvast met bij al die verenigingen voor die onderscheiden doeleinden het woord christelijke te zetten. Dat geeft richting aan. Daarmee bekennt gij kleur. Daaruit spreekt een twee- of drievoudige belijdens: alles is eigenlijk alleen van Christus; van mij is als zoodanig niets; het is alleen het onze slechts voor en door Christus. En dan danst gij, maar..... natuurlijk, christelijk, evenals gij christelijk bier drinkt, of cognac, of champagne, of brandewijn en jenever. En gij gaat christelijk naar de bioscoop. En gij speelt christelijk toneel. Dat spreekt alles als vanzelf. En zoo natuurlijk ook een christelijke schouwburg.

Hier zou nog veel meer te noemen zijn. Alles omvat toch zooveel. Maar op ééne zaak zij nu nog gewezen. Daar ginds staat een gebouw. Het is zooveel meter breed, en zooveel meter diep of lang, en zooveel meter hoog. Sprak dr A. Kuyper dus van een duimbreed, hier zijn vele en vele duimbreedten. Dit gebouw is ingedeeld en bevat een aantal grotere en kleinere vertrekken, kamers, kamertjes. Alle zijn gemeubileerd, hetzij rijker, hetzij soberder. Er bevinden zich menschen in, jongere en oudere meisjes en vrouwen. Men noemt dit gebouw met zijn inwonenden 'n bordeel. Dat gebouw met meubilair is van den Heere Christus, en die menschen zijn van Hem. Dat alles heeft de wereld dus ook al weer gestolen. Nu kunnen wij tegen dergelijken diefstal weinig doen. Maar moeten wij de wereld niet voor Christus veroveren? Is daar eenig „terrein”, dat niet van Hem is? En moeten wij nu niet, gelijk we immers Bioscoop, film toneel enz. voor Hem veroveren moeten, en dus christelijke bioscopen, christelijke films, een christelijk toneel, moeten zoeken te verkrijgen, ook het „terrein” van het bordeel voor hem zoeken te veroveren? Is dus onze roeping niet, om een christelijk bordeel op- en in te richten? Goed verstaan natuurlijk: christelijk. Evenals wij christelijk moeten bier- en champagnedrinken, en christelijk moeten toneelspelen, zoo zullen we ook christelijk moeten hoereeren. Hoe dat kan en moet, is misschien nu nog niet voor allen volkomen duidelijk. Maar dan kunnen daar christelijke verenigingen voor opgericht worden, die in dezen de noodige inlichtingen verschaffen.

Want alles is alles. Geen „terrein” mag hier uitgezonderd worden. Elke duimbreedte van het menschelek leven is des Heeren.

En dus.....

Wat zijn wij, christenen, geloovigen in Christus Jezus toch rijk: alles is uwe. Wat kunnen we genoeglijk leven: eten, drinken, cognac, champagne, dansen, toneelspelen, enz. enz., maar natuurlijk, alles christelijk, dat niet vergeten, en daarom bij alles duidelijk er vóór zetten: christelijk.

Ja, dat hebben we nu samen alles zoo prachtig logisch uit de Heilige Schrift afgeleid: alles is uwe, in Christus. Wat een leventje naar ons vleesch mogen

uitgangspunt niet getrouw gebleven. In de loop der jaren, de bewogen jaren van de oorlog en van de kerkelijke strijd, sloeg hij om. Hij werd van de objectivist, de subjectivist; van de voorwerpelijke, de onderwerpelijke. Hij heeft de spanning van de profeet niet kunnen verdragen. De omstandigheden hebben hem overwonnen.

Zo kwam hij tot zijn latere standpunt, dat in onze streek zo duidelijk ingang heeft gevonden. De kerk was voor hem het al en het enige. Toen naar zijn inzicht de kerk werd aangetast, heeft hij die kerk tot het absolute verheven. Van haar zag hij geen zonde meer, nadat zij door nieuwe reformatie tot vrijmaking was gekomen. De kerk had de waarheid en via het ambt werd deze waarheid in de wereld verkondigd.

In zijn latere tijd heeft Holwerda niet duidelijk meer gezien dat Gods schepping rijker was dan de formatie van de kerk en dat de andere levensgebieden eveneens een taak hadden te vervullen. Hij ging verder dan zijn collega Schilder, verwierp alle onderscheiding in terreinen en trok alles samen op de kerk.

Ik geloof mij dan ook niet te vergissen als ik de stelling neerschrijf, dat Holwerda als de geestelijke vader van het overspannen kerkbegrip moet worden gezien, dat in onze streek alle Christelijke actie dreigt stuk te breken en deze actie gaat onderbrengen in de activiteit van de kerk.

In dit alles is mijn waardering voor Holwerda ongerept gebleven, ook al kwamen wij later radicaal tegenover hem te staan. Prof. Herman Ridderbos noemde hem meer dan gewoon begaafd en dat was hij zonder twijfel. Maar bewogen schepselen Gods als

de zo zeer betreunde Kamper Hoogleraar lopen gevaar, evenals hij, te vallen in het zwaard, dat zij eens zo moedig en bekwaam hebben gehanteerd.

Het is moeilijk en misschien wel voorbarig bij een baar reeds conclusies te trekken over een leven. Als ik het toch doe, dan is dat omdat ik zeer ernstig bewogen ben over de gevolgen die de zienswijze van Holwerda in onze omgeving te zien geven. Ik meen, dat wij die gevolgen moeten keren.

Schilder heeft Holwerda niet willen volgen. Tussen hem en Holwerda lagen zeer duidelijke verschillpunten. Schilder bleef in de oude reformatie lijn. De lijn van Holwerda buigt af naar het piëtisme, waarin men uiteindelijk alleen de kerk maar meer ziet en ten allerleste alleen de ziel maar meer ziet. Die lijn is niet meer klassiek gereformeerd.

God heeft helaas Holwerda de tijd van correctie niet meer gegund. Wij hadden dat zo innig gehoopt. Doch wat God doet valt niet onder de critiek van mensen. Met weemoed en droefheid staren wij de eerlijke en hoogstaande mens Holwerda na. Met zijn erfenis zullen wij nog vele jaren bezig zijn.

Wat de Weekend-schrijver in concreto met dit verwerpen van „alle onderscheiding in terreinen” en dat „overspannen kerkbegrip” en dat „afbuigen van Holwerda's lijn naar het piëtisme, enz. enz. bedoelt blijkt uit wat de N. Prov. een paar dagen eerder over Prof. Holwerda schreef. Dit n.l.:

„In politiek opzicht moet Professor Holwerda gezien worden als één van de geestelijke stuwkrachten van het G.P.V., waartoe vooral zijn in het licht gegeven rede over het onderwerp: „De crisis van het gezag” als voorloper mag worden gerekend. In Zijl-

stra's boek „Tenzij” wordt deze rede meerdere malen geciteerd.”

Zelden heb ik in zo'n kort bestek zoveel dwaasheden samengepakt gezien.

Dit alles lezend vraagt men zich in verbazing af, hoe het mogelijk is, dat een man, die een krant redigeert, zoveel enormiteiten kan neerschrijven! Is er dan in het geheel geen studie, geen inzicht, meer? Kent men de feiten niet? Kan men een gewoon boek niet meer lezen? Of is hier een verblinding — door wat voor oorzaken ook — die wat een buiten eigen kringetje levend mens werkelijk wil en doet niet meer kan onderscheiden?

Naar aanleiding van het geciteerde artikel wil ik enkele opmerkingen maken. Want met al zijn dwaasheid roert het verschillende kwesties aan welke voor het leven van het gereformeerde volk van levensbelang zijn. En het debiteert daaromtrent die waanvoorstellingen welke helaas bij zeer velen in omloop zijn. Ze werden en worden door heel veel oppervlakkig geschrijf in veler hoofden ingestampt. Ze werden vlot en dom en gevaarlijk gehanteerde clichés.

Het gaat mij bij dit schrijven voorts niet om Prof. Holwerda's levensarbeid te verdedigen. Althans niet in de eerste plaats. Het gaat mij er ook niet om dit artikel te bestrijden. Ik geloof, dat het dat niet verdient. Ik wil alleen naar aanleiding van dit artikel enkele opmerkingen maken over enkele kwesties, mid-den in de situatie waarin we thans leven. C. V.

we leiden. om dat st. alle het ijke belijf Ja..... maar, ik i wij in onz fout gem- betoog éér vrees? Zie bespraken. ook, en in. brief: Ind zijn hopen schen, I niettema alleen tr. het onze, s. lust, en d. Hoe zit da Ja, daar Maar ge wel doet sulver is. kunnen w

Ik weet nog gerefo dit „rechtlij Ik weet ook was volkom warig over een „veroud den, warm kan worden Maar hie formeerde v ingenomen; formeerde ge tijd als den heeft, den breder klant van bere calvir rouwheaden haters, zoa. keur de Ca. historie nie zonde blijm lepte en v vandaag. Niet „ku standpunt v

Wet schre natsproblemen. We de Prof. Schild „Gezegend goed huisbe hij 't waars lachen: ze slampamper

En we he zert op bla zwaar van Eigenaar v senrukkend wording, ee klein-aziatic king van d God te d stuk leer g volbracht E God, heel de paleizen ha en maccena op zekere nzen geleid deze Paulu meer betek ken Rome; ding van n ken. Hij, d zegt lemanc zijn „volgel eugelen, hij taar; 'n ga in dat ver een filosoof keizer in d niet meer z

We moet- goed gaan

Scholieren- Amicac an zijn hartelij geven, later We hebbe hebben, Spr we genoten. Eén ding n 10 Juli a.s. 338475? Tot ziens,